The image shows a landscape with a tree on the left and a heath area in the foreground. A large, light blue circular graphic is overlaid on the right side of the image, containing text. The background is a clear blue sky with a few clouds.

Natura 2000-handleplan

Nørholm Hede, Nørholm Skov og Varde Å øst for Varde

Natura 2000-område nr. 88
Habitatområde H77

Indholdsfortegnelse

Baggrund	3
Sammendrag af den statslige Natura 2000-plan	4
Mål for planperioden	6
Forventede metoder og forvaltningstiltag	7
Prioritering af den forventede forvaltningsindsats	9
Forventet effekt	10
Bilag 1: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag	12
Bilag 2: Fordeling af indsats mellem handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere	13
Bilag 3: Kort med kortlagte naturtyper samt potentielle områder for ny habitatnatur	14
Bilag 4: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner	15
Bilag 5: Forklaring af Natura 2000-begreber m.m.	16

Titel: Natura 2000-handleplan for Nørholm Hede, Nørholm Skov og Varde Å øst for Varde

Udgiver: Varde Kommune
www.Vardekommune.dk
Naturstyrelsen
www.nst.dk

År: 2012

ISBN nr: 978-87-7279-486-0

Forsidefoto: Varde Kommune

Må citeres med kildeangivelse

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Varde Kommune

Baggrund

Der er udarbejdet statslige Natura 2000-planer for 246 Natura 2000-områder, som kan findes her: [Natura 2000-plan](#).

Denne handleplan er en udmøntning af Natura 2000-plan for område 88 - Nørholm Hede, Nørholm Skov og Varde Å øst for Varde.

Handleplanen er udarbejdet af Varde Kommune og Naturstyrelsen.

Kommunen er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kystnære områder - bortset fra skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Kommunen sikrer gennemførelse for sit område inden udgangen af år 2015.

Naturstyrelsen er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Naturstyrelsen sikrer gennemførelse af disse dele af handleplanen inden udgangen af år 2021.

Handleplanen er udarbejdet med hjemmel i miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 932 af 24/9 2009), bekendtgørelse nr. 1117 af 25/11-2011 om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner og bekendtgørelse nr. 1116 af 25/11/2011 om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning.

Det fremgår af lovgivningen:

- at en handleplan skal indeholde:
 - en prioritering af handleplan-myndighedens forventede forvaltningsindsats i planperioden
 - en angivelse af mål og forventet effekt for de enkelte aktiviteter
 - de forventede metoder og forvaltningstiltag, som handleplan-myndigheden vil tage i brug for at forbedre naturtilstanden eller fastholde gunstig bevaringsstatus
- at en handleplan ikke må stride imod retningslinjer fastsat i den statslige Natura 2000-plan.
- at en handleplan skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelse af handleplanen.

Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen og -handleplanen til grund.

Den kommunale Natura 2000-handleplan er som udgangspunkt omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til lov om miljøvurdering af planer og programmer (Lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009). For samtlige statslige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering. Handleplanen har et indhold, der ikke adskiller sig fra de oplysninger, som allerede er givet i de miljøvurderede Natura 2000-planer. Da handleplanen ikke sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser eller yderligere vil kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt, er det kommunernes og Naturstyrelsens vurdering, at der ikke er behov for en fornyet miljøvurdering.

I handleplanen anvendes en række Natura 2000-begreber m.m., som er defineret nærmere i bilag 5.

Sammendrag af den statslige Natura 2000-plan

Natura 2000 område nr. 88 Nørholm Hede, Nørholm Skov og Varde Å øst for Varde

Områdebeskrivelse

Områdets centrale elementer er de store fredede hede- og skovområder ved Nørholm Gods samt Karlsgårde Sø med omgivende naturarealer. Derudover omfatter området Varde Å opstrøms Varde og mindre strækninger af Ansager Å og Grindsted Å med tilstødende eng- og mosearealer.

Den fredede Nørholm Hede er en stor, sammenhængende hede af national betydning. Heden ligger som en mosaik af tørre og våde arealer. I et strøg over heden findes spredte partier med indlandsklitter.

Der er væsentlige forskningsmæssige interesser knyttet til fortsættelse af fri succession på den fredede hede, hvor vegetationsudviklingen har været fulgt gennem ca. 90 år.

Store dele af Nørholm Skov blev for knap 20 år siden fredet som urørt skov. Skoven ligger i et stærkt kuperet terræn på sydskrænten af Varde bakkeø, og skoven er gennemskåret af flere bække og kildevæld. Skovnaturtyperne i området er blandt andet bøgeskov på muldbund og 200 år gammel stilk-egeskov samt den prioriterede våde naturtype elle- og askeskov.

Vigtigste naturværdier

Langs nord- og vestsiden af Nørholm Hede findes en række sure overdrevsarealer, der har stor regional betydning for området. I moserne langs Varde Å findes spredte forekomster af mere eller mindre tilgroede rigkær og kildevæld.

Karlsgårde Sø er blandt de største søer i sydvestjylland (85 ha). Søen er dannet ved opstemning og ved tillædning af vand via kanaler fra Varde Å¹ og Holme Å. Karlsgårde Sø er en næringsrig sø, og rummer en varieret bestand af langskudsvegetation. Ved Karlsgårde Sø er der i 2007 observeret vandflagermus og sydflagermus.

Samtlige arter, der indgår i områdets udpegningsgrundlag, er knyttet til vandløbene i området. Varde Å rummer en ynglebestand af snæbel, og derudover findes både en oprindelig laksestamme og bæk-, flod-, og havlampret. Flodperlemusling har sit eneste danske levested i Varde Å, senest blev den registreret i 1995. Odder genindvandrede til Varde Å-systemet efter midten af 1990'erne. Området vurderes at være vigtigt som yngleområde og spredningskorridor.

Trusler mod områdets naturværdier

Næringsstofbelastning fra luften med kvælstof overskrider den lave ende af intervallet for alle kortlagte naturtyper. For skovnaturtyperne er den høje ende af tålegrænseintervallerne overskredet for hele arealet, og for hængesæk og tør hede er den høje tålegrænse overskredet for dele af arealerne.

Små spredte forekomster af rigkær langs Varde Å og mindre forekomster af hængesæk på Nørholm Hede er truet af fragmentering. U hensigtsmæssig hydrologi i ådalen påvirker eng- og moserarealer negativt, og medfører enten udtørring eller forsumpning af naturtyperne.

Områdets lysåbne naturtyper er truet af tilgroning med vedplanter og høje urter. Forskningscentret for Skov- og Landskab har fulgt tilgroningen af Nørholm Hede i ca. 90 år, og de vurderer, at der nu er tegn på, at tilgroningsraten for bjergfyr er aftaget, og at en øget bestand af hjortevildt skaber et øget græsningstryk på løvtræbestanden. Bjergfyr er dog stadig udbredt i området, og glansbladet hæg er under spredning.

¹ Kanalen fra Varde Å er nu nedlagt.

Hårdhændet grødeskæring udgør en trussel for fiskene på udpegningsgrundlaget.

Forureninger med miljøfremmede stoffer fra det tidligere Grindstedværks produktion findes stadig i sedimentet i Karlsgårde Sø. Kviksløvforureningen vurderes at have været en væsentlig årsag til flodperlemuslingens voldsomme tilbagegang i de seneste årtier.

Målsætning og indsats

Det overordnede mål for området er at sikre god-høj naturtilstand for områdets skov- og lysåbne naturtyper.

Forekomsterne af naturtyperne våd hede, bøg på mor, bøg på muld og ege-blandskov i området udgør mere end 5 % af det samlede kortlagte areal af naturtyperne i Danmark, naturtyperne prioriteres derfor højt. Arealer med rigkær sikres ved arealudvidelser. Vandløbets funktion som levested for bl.a. snæblen prioriteres højt.

For de store sammenhængende hedearealer på Nørholm Hede er målet at sikre hedens habitatnaturtyper.

Samtidig har de forskningsmæssige undersøgelser på heden en bred europæisk betydning i udviklingen af viden om mulighederne for at sikre naturtyperne på langt sigt – eventuelt også uden plejemæssige indgreb. Hensynet til de fortsatte undersøgelser vil blive afspejlet i både de konkrete målsætninger og i den enkelte planperiodes indsatsprogram.

I dette område er der særlig fokus på at sikre habitatnaturtyperne på Nørholm Hede. Området kan indtil videre ligge urørt, men naturtypernes areal og tilstand følges så tæt, at indsatsen kan ændres ved senere planrevisioner, hvis det vurderes at være nødvendigt for at sikre habitatnaturtyperne. Vandløbene sikres som egnede levesteder for snæbel og flodperlemusling. Fragmenterede forekomster af rigkær udvides og sammenbindes. Der foretages en eftersøgning af flodperlemusling med henblik på at få en status for artens bestandsstørrelse og udbredelse.

Oversigt over de væsentligste virkemidler til gennemførelse af denne plan

Indsats	Stort omfang	Mindre mfang	Undersøges nærmere	Ikke relevant
Rydning, fjernelse af uønsket opvækst Herunder bekæmpelse af invasive arter		x		
Forbedring af hydrologi Fx ved at standse dræning, genoprette vandløb, fjerne diger		x		
Ekstensiv drift Fx indførsel eller opretholdelse af græsning, høslet mm.		x		
Sikring af arealer Sikring af natur der ikke pt. er beskyttet (fx stenrev og skovnatur)		x		
Reducere forstyrrelser		x		
Forbedring/sikring af levesteder Fx ved etablering af vandhuller, sikring af redetræer eller større fouragerings- eller yngleområder		x		
Sammenkædning af naturarealer Fx ved udlæg af naturarealer til samdrift af mindre og adskilte naturområder.		x		

Mål for planperioden

Natura 2000-planens indsatsprogram

Natura 2000-planens indsatsprogram er bindende retningslinjer for handleplanen i første planperiode, og anvendes derfor som handleplanens mål. Dette indsatsprogram skal være gennemført med udgangen af år 2015, dog år 2021 for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Indsatsprogrammet vedrører alene naturtyper og arter, som er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, jf. bilag 1.

Indsatsprogrammet er på side 23-25 i [Natura 2000-planen](#).

Her er et sammendrag:

Naturtyper:

- De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje.
- Skovnaturtyper sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje eller udlægges i særlige tilfælde til urørt skov.
- Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på arealer med våd hede, tidvis våd eng, urtebræmme, tørvelavning, hængesæk, kildevæld og rigkær. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi.
- Invasive arter som bjergfyr og glansbladet hæg bekæmpes så vidt muligt, og deres spredning søges forebygget udenfor Nørholm Hede.
- Der skabes forudsætning for arealet med rigkær udvides og sammenkædes i størrelsesordenen 3-7 ha, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.
- Tilstanden af arealet med våd hede udenfor Nørholm Hede forbedres i første planperiode.

Arter:

- Der sikres velegnede levesteder for odder.
- Naturstyrelsen foretager en eftersøgning af flodperlemusling.

Indsatser som forventes gennemført via anden planlægning end handleplanen:

- **Husdyrgodkendelsesloven:** Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets naturtyper sker ved administration af denne lov.
- **Vandplanen:** Regulerer tilførslen af næringsstoffer til søer og vandløb. Sikrer vandløb gode fysiske forhold og kontinuitet. Dette vil samtidig begunstige forekomsten af odder, snæbel, laks hav-, flod, og bæklampret. Søerne i området sikres god vandkvalitet med et varieret dyre- og planteliv.
- Naturgenopretningsprojekt af Varde Å sikrer indsatsen i første planperiode for bæklampret, havlampret, flodlampret, laks og snæbel.

Forventede metoder og forvaltningstiltag

Her angives de metoder og forvaltningstiltag, som forventes at skulle anvendes for at opfylde handleplanens mål (Natura 2000-planens indsatsprogram).

Den konkrete indsats på et areal forventes i stort omfang udmøntet ved, at lodsejeren søger om tilskud fra en række særlige tilskudsordninger under Landdistriktsprogrammet. For nærmere information henvises til [NaturErhvervsstyrelsen](#) og – for skovbevoksede arealer – til [Naturstyrelsen](#).

Naturtyper

I tabel 1 angives de forventede metoder og forvaltningstiltag for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget, jf. bilag 1. Tabellen er inddelt i 3 grupper:

- Lysåbne naturtyper, inkl. sø- og vandløbsnaturtyper (se bilag 5)
- Skovnaturtyper (se bilag 5)
- Ny habitatnatur (dvs. forventede udvidelser af naturtyperne)

Hovedparten af arealet med naturtyper er kortlagt, og kan ses på hjemmesiden [PRIOR](#).

I tabel 1 er der et skøn over omfanget af de enkelte metoder og forvaltningstiltag for de kortlagte naturtyper samt et skøn over omfanget af ny habitatnatur. I den forbindelse skelnes mellem "Igangværende indsats" og "Behov for ny indsats", da der allerede er igangværende indsats i Natura 2000-området, der bidrager til at opfylde handleplanens mål.

Arealer angivet i tabel 1 er potentielle bruttoarealer, der vil blive undersøgt nærmere i planperioden mhp. at vurdere gennemførlighed. Indsatsens præcise omfang i planperioden vil bero på en biologisk, teknisk og økonomisk vurdering og vil sikre Natura 2000-planens mål opfyldelse ved at:

- Arealer med disse naturtyper indenfor Natura 2000-området ikke går tilbage
- Tilstanden samlet set ikke forringes i denne planperiode.

Tabel 1: Forventede metoder og forvaltningstiltag for naturtyperne

Forventede metoder og forvaltningstiltag	Skøn over omfanget af:		
	Igangværende indsats	Behov for ny indsats	Samlet indsats
Lysåbne naturtyper:			
Rydning af uønsket opvækst	7-8 ha	Op til 2 ha	Op til 10 ha
Forbedring af hydrologi	0 ha	Op til 10 ha	Op til 10 ha
Græsning eller høslæt	Ca. 5 ha	Op til 1 ha	Op til 6 ha
Hedepleje	7-8 ha	Op til 2 ha	Op til 10 ha
Bekæmpelse af invasive arter	7-8 ha	Op til 2 ha	Op til 10 ha
Skovnaturtyper:			
<i>Skov med fredskovspligt:</i>			
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	Ca. 2 ha	Op til 28 ha	Op til 30 ha
Urørt skov	Ca. 28 ha	0 ha	Op til 28 ha
Forbedring af hydrologi	0 ha	Op til 2 ha	Op til 2 ha
<i>Skov uden fredskovspligt:</i>			
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	<1 ha	Op til 6 ha	Op til 6 ha
Urørt skov	0,2 ha	0	Ca. 0,2 ha
Forbedring af hydrologi	0 ha	Op til 4 ha	Op til 4 ha
Ny habitatnatur*:			
Udvidelser af naturtyper	0 ha	3-7 ha	3-7 ha

* I bilag 3 er der et kort, som viser potentielle områder for ny habitatnatur.

Arter:

Prognosen for odder er gunstig, da bestanden generelt er i fremgang. For at sikre den gunstige prognose bevares der uforstyrrede områder i ådalen. Gennem vandplanerne sikres egnede levesteder for flodperlemusling, havlampret, bæklampret, flodlampret, laks og snæbel. Naturstyrelsen vurderer, at sikringen af skovnaturtyperne bidrager i tilstrækkeligt omfang til at sikre velegnede levesteder på fredskovpligtige skovbevoksede arealer for odder.

Særligt for skovnaturtyperne:

Igangværende indsatser

Dækker skovarealer, der i hele planperioden er beskyttet ved skovlovsaftale, fredning eller lignende. I særlige tilfælde kan der være behov for en supplerende beskyttelsesindsats.

Bemærk: Træbevoksede moser, hvor vegetationen er opstået naturligt, er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 eller skovlovens § 28. Det kan omfatte 91D0 Skovbevokset tørvemose og 91E0 Elle- og askeskov. Sådanne arealer er ikke medtaget under "Igangværende indsatser" i tabel 1, selvom beskyttelsen kan være tilstrækkelig.

Behov for særlig indsats

Generelt skal der være en særlig beskyttelsesindsats af skovnatur, der er i høj tilstand. Det skal bidrage til at bevare de ekstraordinære naturværdier. Se nærmere i bilag 5 under "Skovnaturtypebevarende drift og pleje" og "Urørt skov".

Arealerne for forbedring af hydrologi er bruttoarealer, hvor mulighederne for forbedring af de hydrologiske forhold undersøges nærmere. Bruttoarealet for forbedret hydrologi er de mest tørre arealer med 91D0 Skovbevokset tørvemose og 91E0 Elle- og askeskov, der har fungerende grøfter.

Prioritering af den forventede forvaltningsindsats

Indsatsen i 1. planperiode skal standse tilbagegangen for naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget. I Natura 2000-planen er dette mål udmøntet i fire sigtelinjer:

1. Sikring af tilstanden af eksisterende naturarealer og arter
2. Sikring af de små naturarealer
3. Sikring af naturtyper og levesteder som ikke er beskyttede
4. Indsats for truede naturtyper og arter

De fire sigtelinjer lægger niveauet for den indsats, som handleplanmyndighederne skal gennemføre, og er udtryk for den nationale prioritering i 1. planperiode.

I første planperiode gælder indtil videre den med Grøn Vækst afledte nationalpolitiske præmis om frivillighed i Natura 2000-indsatsen, hvilket også er baggrunden for økonomiaftalen for 2013 ml. regeringen og KL, der lægger de økonomiske rammer for den kommunale Natura 2000-indsats.

Her beskrives de dele af indsatsprogrammet, som handleplanmyndighederne forventes at gennemføre med særligt fokus og tidligt i planperioden:

Lysåbne naturtyper:

Sikring af eksisterende habitatnatur:

I første planperiode prioriteres det at stoppe tilbagegangen af naturtyperne i området. Dette skal ske ved en målrettet ekstensiv drift og pleje af arealerne. Den hensigtsmæssige drift og pleje er forskellig for de enkelte naturtyper. Nogle arealer har behov for afgræsning, mens der i andre områder er behov for hedepleje. Desuden undersøges behovet og mulighederne for en særskilt indsats mod invasive arter i området.

Udvidelser af arealet med rigkær:

For at sikre den prioriterede naturtype rigkær i området skabes der i første planperiode forudsætninger, for at arealet med rigkær kan udvides. Dette gøres ved at kortlægge de potentielle områder og sikre disse en hensigtsmæssig drift og pleje.

Skovnaturtyper:

Tidlig opsøgende/faciliterende indsats over for særlige lodsejergupper:

- a. Lodsejere med en stor andel af områdets skovnatur-forekomster i høj tilstand, samt i høj arts- eller strukturklasse.
- b. Lodsejere med en stor andel af områdets arealer med de EU-prioriterede skovnaturtyper: 91D0 Skovbevokset tørvemose og 91E0 Elle- og askeskov.
- c. Lodsejere med et stort areal med skovnaturtyper.

Forventet effekt

Her beskrives den forventede naturmæssige effekt ved at gennemføre de enkelte aktiviteter. Den faktiske naturmæssige effekt for naturtyper og arter vil løbende blive fulgt i det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

Lysåbne naturtyper:

Rydning af uønsket opvækst

I forbindelse med pleje af lysåbne arealer vil det ofte være nødvendigt at foretage en rydning af buske og træer. Det vil typisk være arealer, hvor græsning eller slåning har været enten utilstrækkelig eller helt opgivet, og der har indfundet sig uønsket opvækst. Det kan f.eks. være bævreasp på overdrev og hede eller pilekrat i moser, enge og søer. Rydningen sikrer, at den flora og fauna, der trives med lysåbne forhold, ikke skygges bort. Desuden vil rydning ofte bidrage til at bekæmpe invasive arter som selvsåede nåletræer og glansbladet hæg. Det er vigtigt, at det ryddede opvækst fjernes for at skabe gode vækstbetingelser for den lysåbne vegetation. Ved rydning af arealer med stort potentiale for at udvikle ny habitattatur vil den vegetation, der er karakteristisk for naturtypen, kunne indfinde sig efter få år. Det gælder særligt for tidlige tilgroningsstadier af naturtyperne.

Forbedring af hydrologi

Lukning af grøfter, fjernelse af drænrør mv. kan være afgørende plejetiltag for våde naturtyper som f.eks. våd hede, hængesæk og rigkær. Effekten af de mere naturlige vandstandsforhold vil typisk være, at fugtigbundsarterne bliver mere dominerende, og at der genindvandrer flere arter tilknyttet våd og fugtig bund. Desuden vil uønsket opvækst af træer og buske blive hæmmet, nedbrydning af førelag vil ophøre og der vil opbygges nyt tørvelag. Det vil sikre mindre næringsfrigørelse og CO₂-udslip.

Græsning eller høslæt

Hovedparten af de lysåbne naturtyper er betinget af græsning eller høslæt. Overlades de til sig selv uden drift, vil de gro til i høje urter og græsser og med tiden springe i krat og skov. Det er en naturlig proces, men hvis det får lov at ske, vil et stort antal arter blive skygget bort.

Græsning eller høslæt vil derfor have en stor positiv effekt på de fleste lysåbne naturtyper og vil ofte være en forudsætning for gunstig bevaringsstatus. Der er dog enkelte lysåbne naturtyper, som ikke eller kun i særlige tilfælde vurderes at have behov for afgræsning eller høslæt. Det drejer sig f.eks. om hængesæk og højmoser. Græsning eller høslæt er et middel til at bekæmpe invasive arter som f.eks. bjørneklo og glansbladet hæg samt problemarter som f.eks. ørnebregne, gyvel og bjerg-rørhvene.

Når afgræsning foregår uden eller med begrænset tilskuds fodring eller ved høslæt (d.v.s. med fjernelse af den afslåede biomasse), vil effekten være særlig positiv, idet plejen i disse tilfælde både sikrer lysåbne forhold og fjerner næringsstoffer fra arealerne.

Hedepleje

Dette tiltag er særlig relevant på heder og klitheder. På disse naturtyper vil der ofte ske en ophobning af uomsat førne. Denne proces accelereres af de høje koncentrationer af luftbåren kvælstof kombineret med, at udnyttelsen af disse naturtyper i form af afgræsning, tørveskrælning og afbrænding i stort omfang er ophørt i løbet af det sidste århundrede. Resultatet af dette er en mere forarmet flora og fauna, hvor arealerne med tiden vil springe i skov.

Plejen kan bestå af afgræsning, afbrænding eller afskrælning af det øverste tørvelag.

Ved afbrænding fjernes en stor del af den overjordiske biomasse inklusive førelaget. Dette resulterer typisk i en pletvis blotlæggelse af den underliggende mineraljord. Herved skabes der spiringsmuligheder for mange konkurrencesvage arter af planter, herunder mosser og laver, hvis forekomst er betinget af tilstedeværelsen af blotlagt mineraljord. Afskrælning af det øverste tørvelag har en lignende effekt.

Bekæmpelse af invasive arter

Invasive arter er en trussel mod den naturlige flora i den danske natur, da de invasive arter langsomt udkonkurrerer de hjemmehørende arter. Derfor er det vigtigt, at forsøge at bekæmpe de invasive arter, hvor det er muligt. En del af bekæmpelsen vil ske i forbindelse med rydning af uønsket opvækst. På de resterende arealer, hvor der er registreret invasive arter, er der behov for en vurdering af, om der skal ske en særskilt bekæmpelse af invasive arter.

Græsning og høslæt er med til at holde invasive arter nede, men kan ikke bekæmpe dem uden anden indsats. For mange af de invasive arter er der ikke kendskab til effektive bekæmpelsesmetoder, hvorfor der er behov for pilotprojekter med henblik på udvikling og afprøvning af metoder.

Skovnaturtyper:

Skovnaturtypebevarende drift og pleje

Med den skovnaturtypebevarende drift og pleje beskyttes skovnaturtyperne mod gødskning, sprøjtning og yderligere afvanding. I nogle tilfælde etableres mere naturlige vandstandsforhold. Der sikres nogle af de naturmæssigt vigtige strukturer, f.eks. vedvarende skovdække, en vis andel uforstyrret jordbund, hule og døde træer. De karakteristiske træarter for skovnaturtyperne fremmes, og invasive arter kan bekæmpes. I særlige tilfælde plejes skovnaturtyperne med gamle driftsformer såsom skovgræsning og stævning. Den samlede forventede effekt er en sikring af skovnaturtyperne. Vedvarende skovdække sikrer eksisterende fristeder for odder i skov.

Urørt skov

Udlæg til urørt skov sikrer fri dynamik og andre naturlige processer i skovens økosystem. Der vil efter en (længere) årrække typisk være mere dødt ved, flere store og hule træer, en uforstyrret jordbund samt mere naturlig hydrologi. På sigt vil der kunne ses en effekt på den flora og fauna, der er tilknyttet disse naturforhold. Den samlede forventede effekt er en sikring af skovnaturtyperne og de særlige strukturer, som knytter sig til urørt skov. Odder vil få forbedrede levesteder ved udlæg til urørt skov.

Forbedring af hydrologi i skov

Lukning af grøfter, fjernelse af drænrør mv. kan være afgørende plejetiltag for fugtige skovnaturtyper som skovbevokset tørvemose og elle- og askeskov samt for visse skovlevende arter. Effekten af mere naturlige vandstandsforhold i skovnaturtyperne vil typisk være, at de karakteristiske fugtigbundsplantearter knyttet til skovnaturtyperne bliver mere dominerende og flere arter genindvandrer. Samtidig vil førnelaget blive genopbygget, hvorved CO₂ lagres og næringsstoffer tilbageholdes. En art som odder kan mere indirekte blive tilgodeset, da øget vandstand kan medføre mindre færdsel i et område, og dermed færre forstyrrelser.

Ny habitatnatur:

Udvidelser af naturtyper

Den ny habitatnatur skal typisk sammenbinde små, fragmenterede forekomster af naturtyperne og/eller udvide arealet af truede naturtyper. Desuden kan det være for at øge levestederne for truede arter.

Hvis udvidelserne sker på arealer med et stort potentiale for genskabelse af naturtyper, vil der med den nødvendige indsats (forbedring af vandstandsforhold, rydning mv.) og pleje (afgræsning eller høslæt) kunne udvikles ny habitatnatur på relativt få år. Det kan f.eks. være arealer, der tidligere har rummet naturtypen og som ligger i nær tilknytning til eksisterende arealer med naturtypen. Hvis udvidelsen derimod foregår på tidligere landbrugsjord, må udviklingen mod habitatnatur af høj kvalitet forventes at tage væsentlig længere tid (ofte flere årtier).

Bilag 1: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 88 – Nørholm Hede, Nørholm Skov og Varde Å vest for Varde.

Naturtyper:

Naturtypenr.	Naturtype	Handleplan-myndighed		I alt
		Varde Kommune	Naturstyrelsen	
2310	Visse-indlandsklit			Ikke registreret
2320	Revling-indlandsklit	15 ha		15 ha
2330	Græs-indlandsklit			Ikke registreret
4010	Våd hede	69 ha		69 ha
4030	Tør hede	212 ha		212 ha
5130	Enekrat			Ikke registreret
6230	Surt overdrev	19 ha		19 ha
6410	Tidvis våd eng	4 ha		4 ha
7140	Hængesæk	4 ha		4 ha
7150	Tørvelavning			Ikke registreret
7220	Kildevæld			Ikke registreret
7230	Rigkær	5 ha		5 ha
9110	Bøg på mor	<1 ha	6 ha	6 ha*
9130	Bøg på muld	<1 ha	20 ha	20 ha*
9160	Ege-blandskov	1 ha	27 ha	28 ha*
9190	Stilkege-krat		2 ha	2 ha*
91D0	Skovbevokset tørvemose	4 ha	2 ha	6 ha*
91E0	Elle- og askeskov	<1 ha	2 ha	2 ha*
3140	Kransnålalge-sø			<i>ej kortlagt</i>
3150	Næringsrig sø			<i>ej kortlagt</i>
3260	Vandløb			<i>ej kortlagt</i>
6430	Urtebræmme			<i>ej kortlagt</i>
I alt*		335 ha	59 ha	394 ha

* Delvist kortlagt - ikke-fredskovspligtige arealer er ikke fuldstændig kortlagt

Arter:

Flodperlemusling
 Havlampret
 Bæklampret
 Flodlampret
 Laks
 Snæbel
 Odder

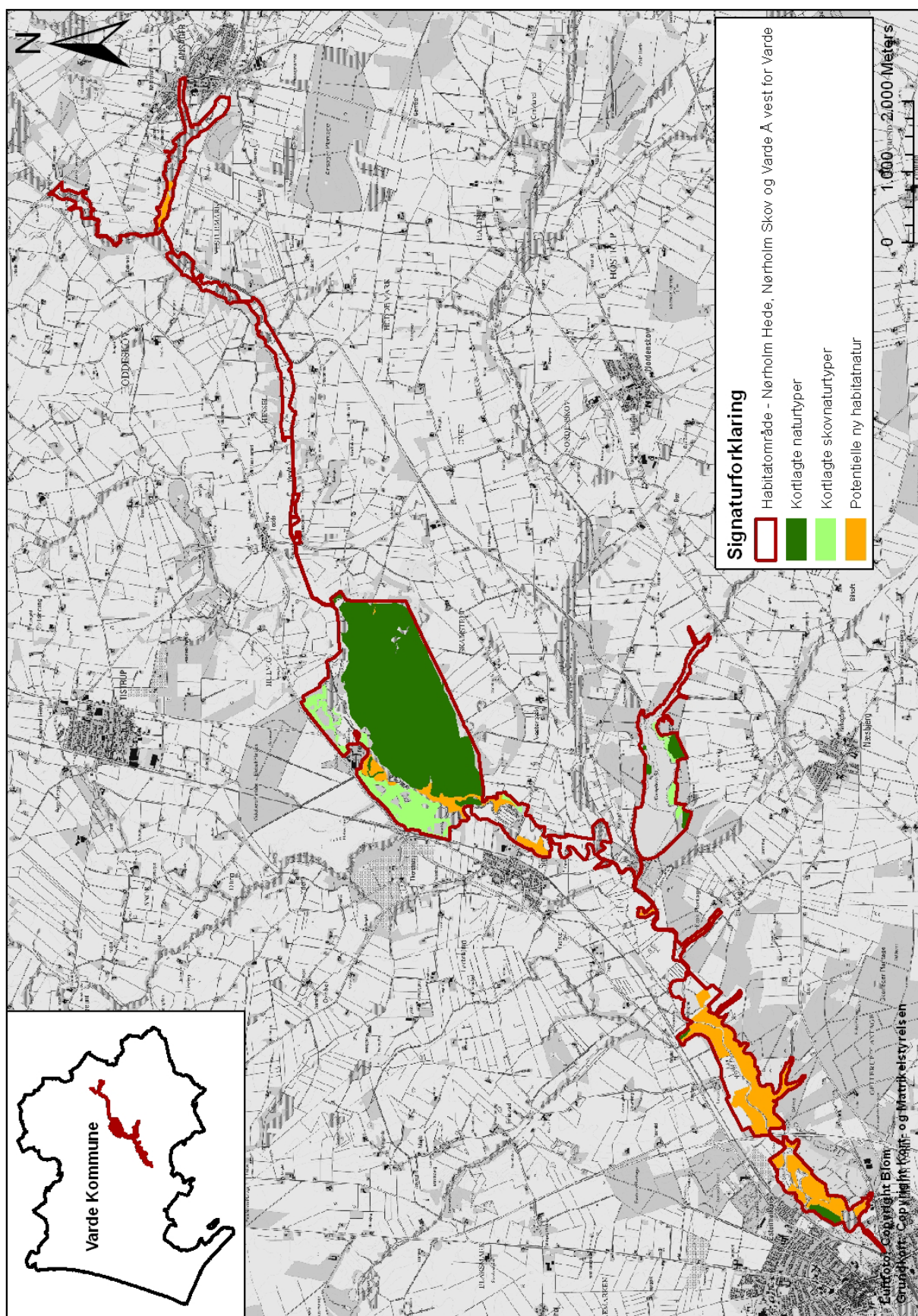
Bilag 2:

Fordeling af indsats mellem handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere

Der er ikke behov for en fordeling af indsatsen mellem handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere i denne handleplan.

Bilag 3:

Kort med kortlagte naturtyper samt potentielle områder for ny habitatnatur

Bilag 4: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner

Der er ingen offentlige lodsejere i habitatområdet, der selv laver drifts- og plejeplaner.

Bilag 5:

Forklaring af Natura 2000-begreber m.m.

Begreb	Forklaring
Natura 2000	Natura 2000 er et netværk af områder i EU med særligt værdifuld natur. Natura 2000 er en samlebetegnelse for habitatområder og fuglebeskyttelsesområder. I Danmark tales om internationale naturbeskyttelsesområder, som også rummer Ramsarområder, og består af et eller flere af disse særligt udpegede områder. Natura 2000-områderne kan ses i Danmarks Miljøportal . Der er mere information om Natura 2000 på Naturstyrelsens hjemmeside .
Udpegningsgrundlag	Udpegningsgrundlaget er en fællesbetegnelse for de arter og naturtyper, som findes indenfor et internationalt beskyttelsesområde og som er omfattet af listerne i habitatdirektivet eller fuglebeskyttelsesdirektivet, som forudsætter udpegningsgrundlag af beskyttelsesområder. Du kan finde udpegningsgrundlag her: Udpegningsgrundlag .
Naturtyper	Naturtyperne er defineret nærmere i "Habitatbeskrivelser, årgang 2010". Endvidere er alle danske naturtyper beskrevet på Naturstyrelsens hjemmeside .
Lysåbne terrestriske naturtyper	I Danmark er der 35 lysåbne terrestriske naturtyper: 1210 (Enårig vegetation på strandvolde) , 1220 (Flerårig vegetation på stenede strande) , 1230 (Klinter eller klipper ved kysten) , 1310 (Vegetation af kveller eller andre enårige strandplanter) , 1320 (Vadegræssamfund) , 1330 (Strandenge) , 1340 (Indlands-strandenge) , 2110 (Begyndende klitdannelser) , 2120 (Hvide klitter og vandremiler) , 2130 (Stabile kystklitter med urtevegetation) , 2140 (Stabile kalkfattige klitter med Empetrum nigrum) , 2160 (Kystklitter med havtorn) , 2170 (Kystklitter med gråris) , 2190 (Fugtige klitlavninger) , 2250 (Kystklitter med enebær) , 2310 (Indlandsklitter med lyng og visse) , 2320 (Indlandsklitter med lyng og revling) , 2330 (Indlandsklitter med åbne græsarealer med sandskæg og hvene) , 4010 (Våde dværgbusksamfund med klokkeling) , 4030 (Tørre dværgbusksamfund (heder)) , 5130 (Enebærkrat på heder, overdrev eller skrænter) , 6120 (Tørketålende græsvegetation på kalkrig jordbund) , 6210 (Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund) , 6230 (Artsrige overdrev) , 6410 (Tidvis våde enge) , 6430 (Bræmmer med høje urter) , 7110 (Aktive højmoser) , 7120 (Nedbrudte højmoser) , 7150 (Lavninger på tørv med Rhynchosporion) , 7210 (Kalkrige moser og sumpe med hvas avneknippe) , 7220 (Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand) , 7230 (Rigkær) , 7140 (Overgangstyper af moser og hængesæk) , 8220 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter) , 8230 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter med pionerplantesamfund) .
Sø- og vandløbsnaturtyper	I Danmark er der 7 sø- og vandløbsnaturtyper: 3110 (Kalk- og næringsfattige søer og vandhuller) , 3130 (Ret næringsfattige søer og vandhuller) , 3140 (Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger) , 3150 (Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter) , 3160 (Brunvandede søer og vandhuller) , 3260 (Vandløb med vandplanter) , 3270 (Vandløb med tidvis blottet mudder med enårige planter) .
Skovnaturtyper	I Danmark er der 10 skovnaturtyper: 2180 (Skovklit) , 9110 (Bøg på mor) , 9120 (Bøg på mor med kristtorn) , 9130 (Bøg på muld) , 9150 (Bøg på kalk) , 9160 (Egeblandskov) , 9170 (Vinteregeskov) , 9190 (Stilkeke-krat) , 91D0 (Skovbevokset tørvemose) , 91E0 (Elle- og askeskov) .
Kortlægning	Under forarbejdet til Natura 2000-planerne er en række naturtyper kortlagt ved en fysisk gennemgang af habitat-områderne. Naturtyperne er afgrænset og identificeret, og der er registreret oplysninger om struktur og artsindhold på arealerne. De kortlagte områder kan f.eks. findes på PRIOR .

Tilstandsklasse	<p>Tilstandsklassen er udtryk for naturkvaliteten af den enkelte kortlagte naturtype. Tilstandsklassen er beregnet på baggrund af strukturindikatorer og artsdata, som er indsamlet ved kortlægningen. Ud fra strukturindikatorerne beregnes et strukturindeks, og tilsvarende beregnes et artsindeks ud fra de indsamlede artsdata. Hver især fortæller de to indeks noget om de aktuelle livsvilkår og den seneste historie på arealet. Tilstanden er en sammenvejning af de to indeks.</p> <p>Der er 5 tilstandsklasser:</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Høj tilstand II. God tilstand III. Moderat tilstand IV. Ringe tilstand V. Dårlig tilstand <p>De to øverste klasser I og II opfylder Habitatdirektivets krav til gunstig bevaringsstatus under forudsætning af, at der foreligger en prognose der siger, at arealet også i fremtiden vil kunne opretholde den høje eller gode tilstand.</p> <p>Tilstandsklasse (inkl. struktur- og artstilstand) for en kortlagt naturtype kan ses på PRIOR.</p>
Gunstig bevaringsstatus	<p>En naturtypes bevaringsstatus er gunstig, når:</p> <ul style="list-style-type: none"> - arealet med naturtypen i det naturlige udbredelsesområde er stabilt eller øges - den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for naturtypens opretholdelse, er til stede og vil være det fremover. - bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for naturtypen, er gunstig. <p>En arts bevaringsstatus anses for gunstig, når:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bestandsudviklingen viser, at arten på lang sigt vil opretholde sig selv - artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang eller vil blive mindsket - der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på lang sigt at bevare artens bestande
Natura 2000-plan	<p>Natura 2000-planen fortæller, hvordan man skal behandle hvert af de 246 Natura 2000-områder, så man stopper tilbagegangen for naturtyper og arter i det enkelte område. Natura 2000-planen indeholder en basisanalyse af områdets aktuelle naturtilstand og trusler, mål for naturtilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-plan kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside.</p>
Natura 2000-handleplan	<p>Natura 2000-planen udmøntes i handleplaner. En kommune skal således udarbejde en handleplan for, hvordan Natura 2000-planen vil blive realiseret inden for kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Kommunen skal efterfølgende sikre, at handleplanen gennemføres. På tilsvarende måde har Naturstyrelsen ansvaret for at udarbejde og gennemføre handleplaner for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer.</p>
Offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner	<p>Offentlige lodsejere har mulighed for selv at udarbejde drifts- og plejeplan som opfølgning på en Natura 2000-plan.</p> <p>I Natura 2000-handleplanen skal der være resuméer af de offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner.</p>
Invasive arter	<p>Invasive arter dækker over plante- og dyrearter, der af mennesket er blevet flyttet fra en del af verden til en anden og her påvirker hjemmehørende arter negativt. Et almindeligt brugt eksempel er kæmpe-bjørneklo, som er ført til Danmark fra Kaukasus og nu giver problemer i eksempelvis moser, hvor den udkonkurrerer hjemmehørende plantearter.</p>

Prædatorer og prædation	Dyr, der spiser andre dyr, disses unger eller æg, kaldes for prædatorer. Det kan fx være ræve, mink, krager eller husskader. Jordrugende fugle er særligt følsomme over for prædation.
Fragmentering	Opdeling af naturområder eller levesteder for arter kaldes også for fragmentering. Fragmentering er negativt for naturen, da det samlede naturareal bliver mindre, naturen påvirkes mere på grund af en større kontaktflade til agerjord, vejarealer m.m. og fordi at bestandene af arter i de enkelte områder bliver isolerede fra hinanden.
Hydrologi	Hydrologi er i denne sammenhæng et andet ord for vandstandsforhold. Afvanding med grøfter og dræn forandrer naturen, og ændrer livsbetingelserne for planter og dyr. En række naturtyper som våd hede, klitlavninger samt moser kan kun findes, hvor der er en vandmættet jordbund. Desuden er mange fuglearter afhængige af at kunne søge føde på fugtige enge og lavninger.
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	<p>I Natura 2000-tilskudsordning for skov er den skovnaturtypebevarende drift og pleje defineret på følgende måde:</p> <p>Alle arealer omfattes af en basissikring med følgende indhold:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vedvarende skovdække • Ved skovdrift skal de karakteristiske træarter for skovnaturtypen fremmes • Ved foryngelse skal der anvendes en naturvenlig foryngelse • Ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse • Uforstyrret jordbund på mindst 2/3 af arealet • Ingen øget afvanding • Bevaring af eksisterende dødt ved og træer med hulheder • Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af arter, der optræder invasivt <p>Som minimum skal alle arealer i tilstandsklasse 1 omfattes af en supplerende sikring med én eller flere af følgende tiltag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bevaring af store træer til død og henfald • Bekæmpelse af invasive arter • Etablering af naturlige vandstandsforhold • Forberedelse til skovgræsning
Urørt skov	<p>I Natura 2000-tilskudsordning for skov omfatter udlæg til urørt skov følgende restriktioner:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ingen skovdrift • Ingen fjernelse af levende eller døde træer • Ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse • Ingen forstyrrelse af jordbunden • Ingen oprensning eller nygravning af grøfter • Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af arter, der optræder invasivt

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Varde Kommune

